Ari Vuokko (ylh.) tuntee puukottajaporukan taustat.
Puukottajien kaverit notkuvat päivisin Turun keskustan kauppakortteleissa. Epalla (vas.) on päällään ennen vappua heroiinilla itsemurhan tehneen kaverin takki.

”Kaverit ny vähä puukotteli”

Turun vappuraivon taustalla on huumekuolemia ja isoja velkoja

Turku

ANNA-STINA NYKÄNEN
Helsingin Sanomat
kuvat VESA-MATTI VÄÄRÄ

On aurinkoinen arkipäivä Turun keskustassa. Kauppakeskus Hansassa pyörii lapsia, vanhuksia, nuoria ja aikuisia lounastauolla. Nuorisotyöntekijä **Ari Vuokko** näkee tuttuja poikia. He tulevat kysymään, minkä verran hautajaisseppeleet maksavat. Lähipäivinä on yhden heroiiniin kuolleen ystävän hautajaiset. ”Eikä seppeltä kai voi varastaakaan”, pohtii toinen heistä tosissaan.

He ovat vappuna Turussa kymmentä ihmistä puukottaneiden kavereita. Heille kuolemasta on tullut tuttu juttu. Vapun tapahtumat eivät hätkäytä.

”Kaverit ny vähä puukotteli”, sanoo **Epa** ensin. ”Ei siihe mitään syytä ollu, se oli sellanen vappuraivo, meni vähä överiks.”

Epa kertoo, että raivoaminen on itse asiassa jatkunut jo muutaman kuukauden. Kaikki ovat olleet pinna kireällä ja ylikierroksilla, on koko ajan tehty rötöksiä, ryypätty ja räyhätty.

”Se on menny ihan yli viime aikoina. Tappeluita on ollu ihan jatkuvasti, määkin meinasin saada puukosta pari päivää sitten”, Epa kertoo.

Sellaisessa mielentilassa ei ole enää suuri kynnys siirtyä käyttämään väkivaltaa myös ulkopuolisiin.

Puukotukset eivät olleet kovin suuri yllätys myöskään nuorisotyöntekijöille. Ei niin, että kukaan olisi voinut tapahtumia ennustaa, mutta eivät ne porukan aiemman käyttäytymisen perusteella tuntuneet mahdottomiltakaan.

”Kotona on riehuttu veitsen kanssa, kun on tullut vähänkin sanaharkkaa . . . Heidän käyttäytymisensä on täysin rajatonta. Olen myös nähnyt, miten tuhoavuus purkautuu ilkivaltaan. Siitä ei ole kovin iso askel tällaiseen.”

Vapun puukotusten tekijöiksi Vuokko veikkasi kyllä äkkiseltään vääriä kavereita. Mahdollisia tekijöitä, joista voisi tällaista kuvitella, on hänen mukaansa Turusta kymmeniä.

Todennäköisimmin puukkottajien kaveripiiriin törmää keskellä päivää kaupungilla. Epa, 22, seisoo Hansassa ruotsalaisen teatterin lippuluukun vierellä, yläpuolella mainostetaan näytelmää nimeltä *Rosencrantz ja Guildenstern ovat kuolleet*.

Hän vaikuttaa ihan sympaattiselta. Lippahattu ja söpö hymy. Tykkää katsella telkkarista Frendejä ja muuta amerikkalaista huumoria. Sanoo haluavansa nuorisotyöhön, kun tulee niin hyvin toimeen nuorten kanssa . . .

Ei mikään ihme, että galluptutkija tulee kysymään, käyttääkö joku meistä päivittäin internetiä. Ei sitä päältä näe, että nämä tyypit käyttävät ihan muuta – tai ei sellaista tule tavallinen ihminen edes ajatelleeksi. Eletään niin eri maailmoissa.

Epan maailmassa kevät on ollut rankka jo pelkästään kuolemantapausten takia.

Turussa on alkuvuoden kuluessa kuollut 12 nuorta heroiiniin, väittää huumeidenkäyttäjien parissa katutyötä tekevä Vuokko. Melkein joka viikko siis on joku kuollut. Epaltakin kolme kaveria ja monta sellaista, jonka tietää nimeltä.

Epa kertoo, että ensimmäiset heroiinikuolemat herättivät vielä porukoissa puhetta, mutta kevään kuluessa niihin on jotenkin totuttu. Elämä ympärillä on vain muuttunut kovemmaksi.

Vuokon mukaan huumekuvio on Turussa viimeisen vuoden aikana räjähtänyt käsiin. Huumeidenkäyttäjiä on enemmän, ja etenkin heroiininkäyttö on yleistynyt. Vuokon mukaan se johtuu tarjonnan kasvusta.

”Siitä saamme kiittää edellistä presidenttiä: maahan on tullut inkeriläisten paluumuuttajien statuksella kielitaidottomia nuoria, joiden sopeutumisesta ja kotouttamisesta ei ole mitenkään huolehdittu. He ovat käyttäneet yritteliäisyyttään heroiinikauppaan”, sanoo Vuokko.

Puukottajien kaveripiirissä useimmat ovat alkoholin, huumeiden ja lääkkeiden sekakäyttäjiä. Vappuaaton verityöt tehtiin pelkän viinan voimalla.

”Huumeidenkäyttö sinänsä ei välttämättä johda riehumiseen. Mutta käyttäjä elää jatkuvaa lainsuojattoman ja takaa-ajatun elämää, mikä johtaa välillä pultteihin. Huumeidenkäyttö lisää aina levottomuutta ympäristössään ja heijastuu myös muiden kansalaisten elämään”, Vuokko sanoo.

Heroiiniin kuolleista nuorista osa on tehnyt itsemurhan, niin myös puukottajien kaveri, joka kuoli vähän ennen vappua 18-vuotiaana ja haudattiin perjantaina. Epalla on päällään tämän takki. ”Sillä oli monen vuoden linnatuomio ja isot velat”, kertoo Epa.

Ylivelkaantuminen lisää pohjalla olevan porukan toivottomuutta. Velat eivät johdu niinkään huumeista; Vuokon mukaan heroiininkäyttö voi tulla halvemmaksi kuin juominen. Velkaantuminen johtuu sakoista ja vahingonkorvauksista, jotka kasvavat vuosien mittaan kovaa korkoa. ”Summat eivät ole ihan Sundqvistin luokkaa, mutta parisataa tuhattakin on näille nuorille paljon”, Vuokko sanoo.

Epalla on omien sanojensa mukaan velkoja pari miljoonaa, ja niistä juoksee 16 prosentin korko. Vuokko korjaa, että pojan velkapääoma on noin kolme miljoonaa ja maksettavaa muutaman vuoden korkoineen tällä hetkellä lähes viisi miljoonaa. Korko tosin on laskenut, se on nykyään 13 prosenttia, mikä ilahduttaa Epaa: jotain on hänenkin elämässään mennyt hyvään suuntaan.

Velkojen takia koulutuksen ja työn hankkiminen tuntuu turhalta, normaalin kodin perustaminen mahdottomalta. On loogista ottaa perustoimeentulo yhteiskunnalta ja hankkia lisätienestiä pikkurikoksilla.

Vuokon mielestä nuorille pitäisi rakentaa jonkinlainen velkasaneerausmalli, jotta heillä olisi edes teoriassa mahdollisuuksia päästä elämään kiinni. Käytännössä se on joka tapauksessa vaikeaa, kun ei ole vuosiin esimerkiksi käytetty kelloa tai kalenteria.

Hansan portaikossa toisen lehden toimittaja haastattelee tavallisia tyttöjä. He kertovat, että pelkäävät liikkua illalla kaupungilla. Kuitenkin juuri nyt päivällä pahat pojat ovat vain parin metrin päässä. Apteekin vieressä käydään omaa pillerikauppaa.

Epa hengailee päivät Hansassa, vaikka on saanut porttikiellon jo 30 liikkeeseen. Illaksi hän lähtee lähiöön.

”Jos on rahaa, ostan kassin täyteen kaljaa tai jotta ryynei”, hän kertoo ja tarkoittaa ryyneillä pillereitä.

Jos kysytään, missä ovat näiden poikien vanhemmat, vastaus on usein, että he ovat linnassa, mielisairaalassa tai vanhempia ei ole käytännössä ollut lainkaan, vaan nuoret ovat laitosten kasvatteja. Perhe voi tarkoittaa mielisairasta, avohoidossa olevaa yksinäistä äitiä, jolta on turha odottaa kovin suurta panosta nuoren tilanteen parantamiseksi – varsinkaan enää tässä vaiheessa, kun ongelmat ovat jo kasvaneet suuriksi.

Osa nuorista on toisessa tai kolmannessa polvessa sosiaalitoimen asiakkaita ja kasvanut pienestä pitäen epäsäännölliseen elämäntyyliin.

Epa on 13-vuotiaana joutunut koulukotiin, käynyt pari kertaa linnassa ja perjantaina, kun oli kaverin hautajaiset, tuli taas tuomio huumeista – tosin vain sakkoja.

Vaikka kavereita kuolee, sama meno jatkuu. Epa sanoo, ettei se oman elämän muuttaminen niin helppoa ole. ”Kun on jäänyt tää rytmi päälle, niin kuin levy soimaan.”

Epa pyöri puukottajien kanssa samassa porukassa vappuaattoiltanakin. Kuuden maissa muut nousivat bussiin ja lähtivät tivoliin. Epaakin houkuteltiin, mutta hänellä sattui olemaan tyttöystävä ja oli niin huono ilmakin.

Mitä hän olisi tehnyt, jos olisi ollut mukana? Poika kohauttaa olkapäitään. ”Ehkä mä olisin jossain vaiheessa voinut sanoa, että älkää nyt hei viittikö . . .”, hän sanoo vaisusti, mutta ei vakuuta. Tuskin hänestä olisi ollut apua.

Poliisi pidätti puukotuksista kolme Epan kaveria, joista tyttö ja nuorempi poika ovat päässeet jo vapaalle jalalle.

”Tällä nuoremmalla kaverilla on kilahtanut päässä: se luulee olevansa suurin piirtein joku Coloradon koulutappaja”, kertoo Epa. Coloradon tapauksesta on porukoissa puhuttu, mutta ei se ole tässä mikään esikuva ollut. ”Se on ihan älytön idea. Lehdistön oma keksintö, me on naurettu sille”, Epa sanoo.

Epa arvelee, että muutaman linnakeikan jälkeen uho kyllä laantuu. Mitään muuta keinoa hän ei keksi. Jotkut kaverit ovat olleet Kuttulan kovaotteisessa nuorisokodissakin, mutta ei sekään ole auttanut.

”Ei kukka mittä opiks ole ottanu”, hän sanoo.

Osmo Vallon tapaus haudattiin viimein

Tukholma

LEO PUGIN
Helsingin Sanomat

Ruotsinsuomalaisen **Osmo Vallon** elämä päättyi 41-vuotiaana Kronoparkenin kaupunginosassa Karlstadissa toukokuussa 1995. Vallo oli hyväntahtoinen ihminen, joka oli sortunut viinaan ja huumeisiin. Hänen kuolemallaan ei olisi kaiken järjen mukaan pitänyt olla laajempaa yhteiskunnallista merkitystä.

Vallo kuoli kuitenkin pidätyksen yhteydessä. Siksi hänen kuolemansa ei ollut tavallisen narkkarin kohtalo. Vallo aiheutti prosessin, joka ravisteli ruotsalaista oikeusjärjestelmää. Viranomaiset hautasivat tapauksen viime tiistaina, omaiset eivät vieläkään.

Osmo Vallo syntyi suurperheeseen Suomessa. Äiti **Signe Modén** synnytti seitsemän lasta, ennen kuin perhe lähti 1963 Ruotsiin. Äidin nimi on peruja sota-ajalta, jolloin hänet lähetettiin sotalapseksi länsinaapuriin.

Elämä Ruotsissa ei sujunut. Äidin veli murhattiin, siskon poika kuoli auto-onnettomuudessa. Nuorinta veljeä ammuttiin rynäkkökiväärillä päähän, kun hän oli armeijassa Suomessa. Hänen vasen puolensa halvaantui.

Osmo Vallolta kuoli 1970-luvulla nelikuukautinen vauva.

Kohtalokkaana iltana toukokuussa 1995 Vallo oli vetänyt viinaa ja amfetamiinia. Hän oli sekaisin, kun asukkaiden hälyttämät poliisit tulivat pidättämään hänet. Tapahtumista sen jälkeen on monta versiota.

Silminnäkijöiden mukaan kahden miehen partio oli vahvistettu koiralla. Poliisit usuttivat koiran Vallon kimppuun, ja tämä pakeni rappukäytävään. Poliisit seurasivat, panivat Vallon maahan ja käsirautoihin. Todistajien mukaan poliisit hakkasivat ja potkivat rauhallisesti käyttäytynyttä Valloa.

Poliisit ei mielestään syyllistyneet tarpeettomaan väkivaltaan. Kovia otteita ehkä käytettiin, mutta oli pakko riehuvan Vallon rauhoittamiseksi.

Vallo sai hengitysvaikeuksia ja menetti tajuntansa. Poliisit veivät hänet autonsa takapenkin lattialla sairaalaan. Siellä Vallo todettiin kuolleeksi.

Poliisit tuomittiin ruumiinvamman tuotamisesta sakkoihin. Ruumiinavaus ei syyttäjän mukaan osoittanut, että Vallo olisi kuollut pahoinpitelyn seurauksena.

Vallon äiti ja sisar eivät jättäneet asiaa siihen. Osmon ruumis pakastettiin uusien tutkimusten toivossa.

Syyskesällä 1996 Signe Modén syömälakkoili yli kuukauden poikansa tulevalla haudalla ja sai syyttäjän suostumaan toiseen ruumiinavaukseen. Syyttäjä päätti lopettaa tutkimukset.

Lokakuussa 1997 ihmisoikeusjärjestö Amnesty International arvosteli poliisin toimintaa tapauksessa. Oikeuskansleri määräsi uudet tutkimukset.

Viime vuoden kevättalvella Vallon ruumis avattiin jälleen. Kuuluisa oikeuslääkäri **Jovan Rajs** päätyi siihen, että Vallo ilmeisesti kuoli pahoinpitelyssä saamiinsa vammoihin. Nyt asiaa alkoi selvittää valtakunnansyyttäjä.

Vallo pääsi vihdoin haudan lepoon, tasan kolme vuotta kuolemansa jälkeen. Kirkollisviranomaiset vaativat Signe Modénilta noin 150 000 markkaa ruumiin säilyttämisestä. Myöhemmin vaateesta luovuttiin.

Valtakunnansyyttäjä päätyi tällä viikolla entiseen ratkaisuun. Riittävää näyttöä poliiseja vastaan ei ole, ja todennäköinen kuolinsyy on stressin ja huumeiden yhdistelmästä aiheutunut sydämen pysähtyminen.

Vallo ei ehkä sittenkään kuollut täysin turhaan. Hänen tapaustaan on puitu säännöllisesti tiedotusvälineissä, ja Ruotsin poliisi on muuttanut ohjeistustaan pidätystilanteissa.

Tutkimusten mukaan monilla kuolemantapauksilla pidätystilanteissa oli selvä yhteys pidätysmenetelmiin. Poliisi teki aiheesta oppikirjan riskien vähentämiseksi. Tässä yhteydessä Vallon kuolema nousi usein esiin.

Ja kun Ruotsin poliisia arvosteltiin rajusti syksyllä 1997 kyvyttömyydestä ja rasismista, muun muassa tunnettu kriminologi **Janne Flyghed** katsoi keskustelun käynnistyneen Amnestyn huomautuksesta Vallon tapaukseen.

Vallon omaiset eivät luovuta. He uskovat vakaasti, etteivät viranomaiset ole toimineet tapauksen selvittelyssä asiallisesti. Signe Modén on ilmoittanut olevansa valmis haastamaan Ruotsin valtion EY-tuomioistuimeen.

TÄNÄ PYHÄNÄ

Matti Mäkelä

Iso veli nuokkuu

Poliisin oikeusistuimilta hakemien salakuuntelulupien määrä on kuulemma noussut räjähdysmäisesti. Siis muutamaan sataan. Ja heti tietysti alkoi kouhkaus siitä, miten tavallinen ihminen voisi varmistua, ettei häntä salakuunnella.

Tätä asiaa minä olen aina jaksanut ihmetellä.

Nimittäin sitä ristiriitaa, että toisaalta Suomessa on sata tuhatta yleisönosastokirjoittajaa, karaokelaulajaa, harrastajakirjoittajaa, pikkujouluesiintyjää ja poliitikkoa. Puhumattakaan meistä muista makuuasennosta julkilausumia jakavista. Jotka kaikki yritämme epätoivoisesti, että joku kuuntelisi meidän sanomaamme edes hetken. Ja viitsisi vaikka vähän nyökätä sen merkiksi, että kuuntelee.

Ja samaan aikaan kuluttaja-asiamiehet, kansalaisaktivistit, kaikki mahdolliset joka alan huolestujat jaksavat jauhaa, kuinka puhelimia salakuunnellaan, satelliitit kuvaavat, rekisterejä yhdistellään, isoveli valvoo.

SALAKUUNTELUN PELKÄÄJIEN ensimmäinen harha on, että ihmiset ovat erilaisia. Eräänlainen minän korostamisen harha siis. Kuitenkin, mitä kummaa muka minussa ja sinussa voisi olla salakuuntelemista. Se olisi varmasti maailman tylsin kyttäyskeikka, kun Nato tai NSA tai Supo virittäisivät kalliit vehkeensä tiirailemaan, keittelenkö tänä aamuna kaura- vai ruispuuroa. Vai herätänkö torkkuvan poliisimiehen rouskaisemalla piruuttaan suoraan mikrofonin juuressa suuntäydellisen kuivia muroja.

Tulos kesämökiltä viikonloppuna taitaisi olla yhtä laiha: ”Laita niitä kuivempia puita oven vierestä sinne saunan pesään.” ”Joo, joo, minähän ne siihen kannoinkin, turpa kii äijä . . .”

TOINEN HARHA salakuuntelun pelkääjien mielessä on, että maailma toimii tavattoman hyvin. Tosiasiassa maailma toimii vähän sinne päin. Julkinen valta vain tekee kaikkensa, että juttu näyttäisi kompaktilta. Mitä nyt välillä vähän lipsuu, presidentti unohdetaan pyytää toiselle kaudelle, sata somalilasta katoaa, saman verran suomalaisia joka vuosi. Katsastamattomia autoja ovat tiet täynnä.

Miten siinä hötäkässä joku joutaisi yhtä tavallista tukisukkaa salakuuntelemaan ja miksi? Saan olla tyytyväinen, että iso veli ehtii lähettää nimellä nipun konttausikäisen näytevaippoja. Sehän merkitsee, että veli tietää minun ainakin olevan olemassa. Vaikka ei ikää ihan päivän päälle näy muistavankaan – niin kuin ei muuten ennen kummisetäkään.

VETTÄ MYLLYYNSÄ valvonnasta huolestuneet saavat hienoista uusista menetelmistä. Totta, menetelmät ovat hienoja. EU-pellon nurkkaa vahtivat satelliitit, Echelonin sanakirjaan pääsee karjaisemalla puhelimeen viisi kertaa Jasser Arafatin nimen. Suomenkin allekirjoittama Wassenaarin järjestely rinnastaa vahvan salauksen kaupan risteilyohjusten kauppaan. Niinpä minäkin joudun väsäämään tätä juttua surkealla, heikennetyllä 40 bitin salauksella. Mikäli CIA välttämättä haluasi tarkistaa tämän jutun heti kun se Pyhtäältä lähtee, salaus murrettaisiin sekunneissa.

Omasta puolestani luotan loputtomasti pienen ihmisen kekseliäisyyteen suurten valtojen edessä. Echelon-verkko hotaisee mikropiirin väärään kurkkuun yläsavoa puhuvaa rosvoa kuunnellessaan. Jos haluan ehdottomasti lähettää sunnuntaipakinan turvallisesti, käytän arvelematta kirjekyyhkyä (nopeus n. 100 km/h).

Muuten, jokainen murrosikäinen ja eräät vähän vanhemmatkin miehet tietävät, että äitien ja vaimojen lähivalvonta- ja viestintäjärjestelmä on isoon veljeen verrattuna edelleen täysin ylivoimainen. Sen rinnalla vahvakin salaus vuotaa kuin harva seula. Hyvää äitienpäivää!

VIIKON HYVÄ UUTINEN

SAM MARTINS / AP

Itä-Timorin itsenäisyyttä kannattavia opiskelija-aktivisteja.

Itä-Timorin solmu aukeaa

Itä-Timorin laittomasti 1976 miehittänyt Indonesia ja saarenpuolikkaan entinen siirtomaaisäntä Portugali sopivat keskiviikkona, että Itä-Timorin asukkaat voivat vihdoin päättää omasta kohtalostaan. Elokuussa pidetään kansanäänestys, jossa itätimorilaiset äänestävät, haluavatko he itsehallinnon osana Indonesiaa. Jos eivät, Indonesia on luvannut itsenäisyyden.

Itä-Timor on eurooppalaisen siirtomaahistorian viimeinen musta kappale Kaakkois-Aasiassa. Hallituksen joukkojen terrorissa ja sissisodassa on kuollut 200 000 ihmistä. Lisää uhreja ehtii vielä tulla, sillä kaikki eivät katso irrottautumista hyvällä. YK auttaa vaalien järjestämisessä, mutta ulkomaisia rauhanturvaajia Indonesia ei hyväksy.

Anu Nousiainen